

RIKSADVOKATEN

Kulturdepartementet
Postboks 8030 Dep.
0030 Oslo

Sendes bare pr. e-post til "postmottak@kud.dep.no"

REF.:
2006/06698

VÅR REF.:
Ra 11-348 GKL/jaa
489

DATO:
17.01.12

HØRING – NOU 2011:12 YTRINGSFRIHET OG ANSVAR I EN NY MEDIEHVERDAG

Det vises til høringsbrev 28. juni d.å. Etter avtale med underdirektør Lars Brustad har riksadvokaten fått utsatt høringsfristen til utgangen av uke 2.

Medieansvarsutvalget har foretatt en gjennomgang av "ansvarssystemet på medieområdet". Utvalgets mandat var omfattende, og utredningen tar for seg mange viktige temaer. Riksadvokaten begrenser sine synspunkter til forslag som direkte gjelder strafferettslige og straffeprosessuelle spørsmål og som er viktigst sett fra påtalemyndighetens side. På grunn av en meget anstrengt arbeidssituasjon ved embetet, har det dessverre vært vanskelig å gå så grundig gjennom utredningen og de aktuelle temaene som ønskelig.

Til kapittel 6 Det strafferettslige redaktøransvaret

Bør straffeloven § 431/straffeloven 2005 § 269 oppheves, alternativt gjøres teknologinøytral?

Medieansvarsutvalgets flertall foreslår at det strafferettslige redaktøransvaret oppheves. Mindretallet mener bestemmelsen bør beholdes, men gjøres teknologinøytral.

Ansvar etter straffeloven § 431/straffeloven 2005 § 269 er aktuelt når en ytring er straffbar etter andre bestemmelser, men redaktøren ikke har utvist slik skyld som disse straffebudene krever (og han derfor ikke kan holdes ansvarlig som hovedmann eller medvirker).

Bestemmelsen har først og fremst vært brukt ved æres- og omdømmekrenkelsener, og et av argumentene for å fjerne det strafferettslige redaktøransvaret er at slike krenkelsener ikke er straffbare etter straffeloven 2005.

Riksadvokaten er skeptisk til å avvikle det strafferettslige redaktøransvaret. Selv om straffansvaret for æres- og omdømmekrenkelsener med tiden avskaffes, vil en rekke andre bestemmelser gjøre ulike typer ytringer straffbare. Som eksempel kan nevnes bestemmelsene om diskriminerende og hatefulle ytringer og ytringer som krenker privatlivets fred. Eksistensen av et slikt ansvar antas også å ha en viss preventiv effekt, ved at redaktøren har en oppfordring til å sørge for rutiner og retningslinjer for kvalitetssikring, og ikke kan unngå ansvar ved å holde seg passiv til eller uvitende om hva som publiseres.

Argumentet om at ingen kan holdes tilsvarende ansvarlig for ytringer i ikke-redaktørstyrte medier, rekker etter vår mening ikke særlig langt i retning av å fjerne redaktøransvaret.

Bestemmelsen om redaktøransvar bør imidlertid gjøres teknologinøytral, selv om det nok kan by på utfordringer å finne en hensiktsmessig ordlyd/avgrensning. På bakgrunn av flertallets bekymring for at en nærmere avklaring eventuelt må skje i domstolene, understreker vi at dette ikke er uvanlig.

(I utredningen (pkt. 6.9) er det vist til plenumsdom av Høyesterett inntatt i Rt 2005 side 833 som et mulig støtteargument for å avvike det tilnærmet objektive redaktøransvaret. For ordens skyld nevnes at dommen bygger på en forståelse av EMDs praksis som vanskelig kan fastholdes i dag, se EMDs avgjørelse 30. august 2011 (Appl. No. 37334/08 G mot Storbritannia))

Strafferettslig eneansvar for redaktøren?

I forlengelsen av drøftelsene om det strafferettslige redaktøransvaret, har utvalget vurdert om redaktøren bør ha et strafferettslig eneansvar i den forstand at ingen andre skal kunne straffes i tillegg dersom redaktøren straffes enten etter § 431 eller som hovedmann/medvirker etter andre straffebestemmelser.

Riksadvokaten er enig med utvalgets flertall i at det ikke bør innføres et slikt eneansvar. Det er vanskelig å forstå at ikke også andre, særlig aktuelt i praksis den originære ytrer og/eller journalisten, bør kunne holdes strafferettslig ansvarlig i enkelte tilfeller. Flertallets bemerkning om at kildevern ikke forutsetter eneansvar, gis tilslutning herfra.

Skyldkravet i bestemmelsen om vern av privatlivets fred

Utvalget foreslår (muligens utenfor mandatet) at skyldkravet i straffebudet om vern av privatlivets fred endres fra forsett til uaktsomhet.

Riksadvokatens oppfatning er at man generelt bør være tilbakeholden med å kriminalisere uaktsomme overtredelser (se også bl.a. NOU 2002:4 s. 87 og Ot.prp 90 2004-2005 s 112-114). For offentlig meddelelse av ytringer som krenker privatlivets fred slår riktignok flere av de hensyn som *kan* tilsi kriminalisering av uaktsomhet til, men det er vanskelig å se at disse hensynene er mer fremtredende her enn ved mange andre straffebud som krever forsett. Riksadvokaten støtter ikke at skyldkravet i straffeloven § 390/straffeloven 2005 § 267 endres til uaktsomhet.

Til kapitlene 7-9 Medienes ansvar for brukerskapt innhold. Medienes ansvar for pekere. Ansvarsbegrensninger for medienes tekniske medvirkere.

Riksadvokaten har ikke særskilte merknader til kapitlene 7-9, og slutter seg til hovedkonklusjonene i utredningen. Spørsmålet om medienes ansvar for brukerskapt innhold er ikke ukomplisert, men det er uansett viktig at publikum på en enkel måte kan komme i kontakt med det aktuelle nettsted og gjøre oppmerksom på krenkende innhold (noe som igjen kan føre til erstatnings- og/eller straffansvar dersom den aktuelle ytringen ikke fjernes). Vi har derfor sans for mindretallets forslag om at også ikke-redigerte medier plikter å oppgi informasjon om hvor en kan henvende seg, men går ikke inn på hvordan en slik bestemmelse bør utformes.

Til kapittel 11 Foretaksstraff mot medievirksomheter

Medieansvarsutvalget har vurdert om det bør innføres formelle begrensninger i adgangen til å anvende foretaksstraff overfor medievirksomheter, men har ikke foreslått slike. Utvalget fremhever imidlertid at den praktiske hovedregel er, og må være, at det ikke ilegges ansvar.

Riksadvokaten er enig i at det skal mye til for å ilegge et medieforetak straffeansvar for ytringer i et medium foretaket eier. Dette gjenspeiler seg også i påtalemyndighetens skjønnsutøvelse ved vurderingen av om foretaksstraff skal anvendes. Etter vårt syn samsvarer påtalemyndighetens vurdering i stor grad med synspunktene Medieansvarsutvalget gir uttrykk for. Blant annet vil en være tilbakeholden med foretaksstraff dersom det finnes en redaktør som kan holdes strafferettslig ansvarlig. En vil gjennomgående også legge vekt på om den straffbare handlingen har sammenheng med gjennomføringen av medienes samfunnsoppdrag. På generelt grunnlag kan for øvrig sies at det oftere vil kunne være aktuelt å reagere med foretaksstraff der det er arbeidsmetoden som er ulovlig enn der hvor selve ytringen er ulovlig. Det spørsmål som ligger implisitt i utvalgets merknader på side 115 spalte 1 om påtalemyndighetens praksis bør besvares med at sistnevnte ikke er et resultat av instruks fra Riksadvokatembetet. Men en forsvarlig vurdering fra påtalemyndigheten vil formentlig gjennomgående gi en slik konklusjon.

Til kapittel 12 Kildevern og anonymitetsrett

Utvalget foreslår at det saklige virkeområdet for reglene om kildevern (bl.a. straffeprosessloven § 125) justeres noe ved at det avgjørende kriteriet for å kunne påberope seg kildevernet er at mediet har et journalistisk formål (og ikke hva slags medium det er snakk om eller hvilken struktur mediet har).

Riksadvokaten er enig i at et slikt kriterium ("journalistisk formål") er i samsvar med hensynet bak kildevernet, og støtter utvalgets forslag. Den foreslåtte lovtekst åpner så vidt vi kan se for kildevern også der ytringen vanskelig kan ses som en del av mediets journalistiske formål, for eksempel i reklame og annonser, og det bør vurderes om bestemmelsen skal formuleres slik at kildevernet ikke omfatter slike ytringer.

I forlengelse av diskusjonen omkring kildevern, har utvalget vurdert om dette bør suppleres med bestemmelser om en selvstendig rett for kilden til å være/forbli anonym (anonymitetsrett) og et generelt forbud mot å etterforske hvem som er kilden (etterforskningsforbud). Slik etterforskning er særlig aktuelt der det er grunn til å mistenke kilden for straffbart brudd på taushetsplikt, men kan også være aktuelt ved mistanke om andre straffbare forhold. Flertallet foreslår å ikke innføre anonymitetsrett og/eller etterforskningsforbud.

Riksadvokaten er av den klare oppfatning at det ikke bør innføres forbud mot at politiet, på annen måte enn gjennom forklaring fra den som kan påberope seg kildevernet, etterforsker hvem som er kilde til en opplysning. Særlig gjelder det der det er mistanke om at kilden har begått et straffbart forhold, men gjelder i prinsippet også der kilden kan være et viktig vitne i straffesak. Etter riksadvokatens mening vil det være direkte støtende dersom man ikke på vanlig måte skal kunne etterforske mulig brudd på taushetsplikten (som også kan være begått av polititjenestemenn), utelukkende fordi den som har mottatt opplysningen er journalist el.l.

I denne sammenheng nevnes at riksadvokaten med bekymring registrerer pressens til dels ukritiske bruk av opplysninger den åpenbart har fått tilgang til via brudd på taushetsplikt, og i oppslag som i mange tilfeller vanskelig sies å ha nevneverdig interesse for samfunnsdebatten. Det er ikke nødvendigvis opplagt at formidling av slike opplysninger bør skje straffritt, og riksadvokaten antar at en nærmere vurdering av dette spørsmål vil tvinge seg fram med

utgangspunkt i erfaringene etter 22/7. Dette spørsmål blir særlig aktuelt dersom metodekontrollutvalgets forslag om å innføre en generell lovebestemt og straffesaksjonert taushetsplikt for advokater, om straffesaksopplysninger, blir vedtatt (se NOU 2009:15 kapittel 29).

Til kapittel 13 Ansvarsfrihet for dekkende referater

Utvalget foreslår at bestemmelsene om referatrett i hovedsak videreføres uten endringer eller tilføyelser, men går inn for å lovfeste referatrett til dokumenter som er tilgjengeliggjort for allmennheten i tråd med offentleglova og –forskrifta.

Etter riksadvokatens vurdering er det verken nødvendig eller hensiktsmessig å lovfeste ytterlige bestemmelser om referatrett eller endre de bestemmelsene vi har. Medieutvalgets forslag til tilføyelse i offentleglova § 3 er i og for seg uproblematisk, da det i praksis er snakk om å lovfeste gjeldende rett. Vi er imidlertid noe usikre på om begrepet "tilgjengeliggjort for allmennheten" er tilstrekkelig klart når det (så vidt vi skjønner) bare er dokumenter som allerede er tilgjengelig på internett eller ved annen publisering som skal omfattes. Ordlyden kan synes å omfatte også dokumenter enhver ("allmennheten") kan kreve innsyn i.

Avslutningsvis vil riksadvokaten kort bemerke at for personer som er eller mener seg krenket på internett, vil ofte det viktigste være at skaden begrenses ved at ytringen fjernes. Straffesakssporet er ikke særlig egnet i så måte, og politiet har som kjent begrenset kapasitet til å bistå enkeltpersoner i slike situasjoner. Det er derfor viktig at det finnes instanser – gjerne offentlige – utenfor politiet som på en effektiv måte kan hjelpe personer som føler seg krenket. Mengden henvendelser til hjelpetjenesten "slettmeg.no" viser at behovet for bistand er stort.

Tor-Aksel Busch

Guri Lenth
kst. førstestatsadvokat